COLOCVIU STRATEGIC

UNIVERSITATEA NAȚIONALĂ DE APĂRARE „CAROL I”
CENTRUL DE STUDII STRATEGICE DE APĂRARE ŞI SECURITATE

Nr. 7
2010

TENDINȚE ŞI ORIENTĂRI ÎN MEDIUL DE SECURITATE EUROPEAN

Lucreția COTEANU

C O N C L U Z I I:

- ***Mediul european de securitate este fervent şi în continuă reconfigurare în special sub auspiciile crizei economice globale.***
- ***Principalele tendințe ce se pot remarca, în special în ultima perioadă, se referă la încercările naționale ale statelor de a-şi proteja teritoriul şi populația împotriva amenințărilor posibile.***
- ***Organizațiile de securitate care acționează pe continentul european sunt supuse unui continuu proces transformator datorat condițiilor mediului internațional de securitate iar nevoia de adaptare la noile amenințări şi riscuri este vizibilă.***
- ***Uniunea Europeană reprezintă cea mai solidară şi pro-activă organizație a zonei.***

Perioada de destindere şi cooperare internațională, inițiată după anii '90, este profund şi în mod benefic influențată de transformările pozitive esențiale în domeniile politic, economic, militar, financiar, social etc., petrecute la nivelul organismelor NATO şi UE, precum şi la cel al țărilor invitate să se alăture marii familii euroatlantice şi europene, de dezvoltare a democrației şi principiilor economiei de piață, respectarea drepturilor omului şi valorilor universale. Aceste două organizații sunt reprezentative deoarece acestea sunt cele care au generat nu doar un nivel ridicat de dezvoltare economică pe continent, ci şi o nouă abordare a securității, întemeiată pe soluționarea paşnică a disputelor şi pe cooperarea internațională multilaterală prin intermediul unor instituții comune[1].

Prin contrast cu aceste evoluții pozitive din vestul continentului, în alte părți ale Europei şi, mai ales, în Balcani, s-au înregistrat, după 1990, o serie de crize, care s-au derulat în contextul reaşezărilor geopolitice ce au urmat sfârşitului Războiului Rece. O altă caracteristică esențială a perioadei au fost conflictele care au avut loc cel mai adesea in interiorul statelor şi mai puțin între acestea. În această perioadă, forțe militare provenind din Europa au fost trimise în străinătate mai mult decât în orice altă perioadă, inclusiv în regiuni precum Afganistan, Republica Democrată Congo sau Timorul de Est[2]. Desigur că, un rol crucial în asigurarea securității europene l-a jucat SUA, atât prin angajamentele de securitate față de Europa luate în cadrul NATO, cât şi prin sprijinul acordat integrării europene. Pe de altă parte, noile relații dintre Statele Unite ale Americii şi Rusia, pe de o parte, şi dintre NATO şi Uniunea Europeană, pe de altă parte, marchează în prezent mediul internațional de securitate – un nou

parteneriat, dar şi noi tensiuni. În aceste circumstanţe, lipsa de bani, de timp, de viziune şi de voinţă politică ar putea afecta nu doar securitatea naţională, cât mai ales pe cea internaţională[3].

[1] Javier SOLANA, **A Secure Europe in a Better World,** Thessaloniki European Council, June 20, 2003, la http://www.eu.int./oressdata/EN/reports/76255.pdf, accesat la data de 16.11.2010, ora 18.30.
[2] Liviu MUREŞAN, Adrian POP, Florin BONCIU, **The European Security And Defence Policy – A Factor of Influence on the Actions of Romania in the Field of Security and Defence, research paper,** The European Institute of Romania, Bucureşti, 2004, p. 9 şi următ.
[3] Liviu MUREŞAN, *The New International Security Landscape*, in **Defense and Security Sector Governance and Reform in South East Europe: Insights and Perspectives,** Second volume: Macedonia, Moldova, Romania, edited by J. Trapans and P. Fluri, DCAF-Geneva Centre for the Democratic Control of Armed Forced, Geneva/Belgrade, 2003.

Securitatea europeană realizată prin organizaţii

În Europa, numărul organizaţiilor de securitate, instituţionalizate sau nu, este în creştere, iar aria acestora de acţiune este globală, euroatlantică sau europeană.

În acest sens, printre cele instituţionalizate amintim: Organizaţia Naţiunilor Unite, organizaţie cu vocaţie globală, Organizaţia Tratatului Atlanticului de Nord (NATO), drept un sistem comun de securitate, bazat pe cooperarea statelor europene, plus SUA şi Canada, în prezent incluzând 28 de state[4]; Uniunea Europeană (UE), o comunitate de state europene independente, astăzi în număr de 27, reunite, în urma a cinci valuri de aderare, în jurul unor valori politice, economice, culturale şi sociale comune; Organizaţia pentru Securitate şi Cooperare în Europa, instrumentul primordial de avertizare şi prevenire a conflictelor, gestionare a crizelor şi reabilitare postconflict din regiunea europeană; Consiliul Europei, cea mai veche organizaţie politică a continentului, înfiinţat în 1949, care grupează 47 de state, a primit candidatura încă a unui stat (Belarus) şi a acordat statut de observator altor 5 state (Vatican, Statele Unite ale Americii, Canada, Japonia şi Mexic).

De asemenea, printre structurile de cooperare regională neinstituţionalizate avem: *Procesul de Cooperare în Europa de Sud-Est (SEECP)* la care participă state mici şi mijlocii: Albania, Bulgaria, Grecia, Macedonia, România, Serbia, Muntenegru, Turcia, Bosnia şi Herţegovina, Croaţia având statut de observator; *Iniţiativa Central Europeană* (ICE) este o formă flexibilă şi pragmatică de cooperare regională care reuneşte o serie de state mici şi mijlocii printre care: Albania, Austria, Belarus, Bosnia şi Herţegovina, Bulgaria, Republica Cehă, Croaţia, Italia, Ucraina, Macedonia, Moldova, Polonia, România, Slovacia, Slovenia, Serbia şi Muntenegru; *Acordul de Liber Schimb Central European* (CEFTA) a fost încheiat între Polonia, Cehoslovacia şi Ungaria, în 1992, ulterior, acordul a fost lărgit prin includerea Sloveniei, României, Bulgariei şi Croaţiei. Acesta s-a dovedit a fi un cadru excelent de pregătire pentru aderarea la Uniunea Europeană a economiilor statelor candidate; *Procesul de Cooperare Dunăreană*. La acesta participă cele 13 state din bazinul hidrografic al Dunării (cele 10 state riverane: Germania, Austria, Slovacia, Ungaria, Croaţia, Serbia, România, Bulgaria, Republica Moldova şi Ucraina, precum şi cele 3 state neriverane, având majoritatea teritoriului situată în cadrul bazinului hidrografic al fluviului: Cehia, Slovenia şi Bosnia şi Herţegovina, Comisia Europeană şi Pactul de Stabilitate; *Pactul de Stabilitate pentru Europa de Sud-Est* (PSESE) ce cuprinde o serie de obiective legate de democraţia locală şi cooperarea transfrontalieră; mass-media, infrastructura, investiţiile şi comerţul, gestionarea şi stabilizarea mişcărilor de populaţii, crima organizată. *Iniţiativa de Cooperare în Sud-Estul Europei* (SECI), o structură subregională care încurajează cooperarea între statele participante şi facilitarea integrării lor în structurile europene. Statele participante sunt: Albania, Bosnia-Herţegovina, Bulgaria, Croaţia, Macedonia, Grecia, Moldova, România, Slovenia, Turcia şi Ungaria. *Consiliul Cooperării Regionale* (*Regional Cooperation Council* - RCC) reprezintă rezultatul unui proces cuprinzător de restructurare a formatelor de cooperare regională, pentru adaptarea acestora la nevoile şi provocările actuale ale regiunii.

[4] Albania (2008); Belgia; Bulgaria (2004); Canada; Cehia (1999); Croaţia (2008); Danemarca; Estonia (2004); Franţa; Germania (1955); Grecia (1952); Ungaria (1999); Islanda; Italia; Letonia (2004); Lituania (2004); Luxemburg; Olanda; Norvegia; Polonia (1999); România (2004); Portugalia; Slovacia (2004); Slovenia (2004); Spania (1982); Turcia (1952); Regatul Unit; Statele Unite ale Americii.

Autoarea este locotenent-colonel, desfăşurându-şi activitatea în cadrul Serviciului de Protecţie şi Pază. În calitatea sa de doctorand al Universităţii Naţionale de Apărare „Carol I" în domeniul „Ştiinţe militare şi informaţii" are preocupări legate de securitate din prisma asigurării acesteia în mediul european, în special în legătură cu actualităţile şi tendinţele ce privesc organizaţiile de securitate ce acţionează în zonă şi politicile Uniunii Europene de combatere a riscurilor şi ameninţărilor emergente ale zonei.

Politici generale ale Uniunii Europene

În prezent, UE este cunoscută ca un tip *sui generis* de organizaţie, o structură politică ce propune o abordare multinivel a guvernării, implicând statele-naţiune, autorităţile supranaţionale şi pe cele naţionale. Numeroşi actori naţionali, regionali sau locali din statele membre şi-au dezvoltat activităţi în spaţiul UE. Aceştia sunt consultaţi de instituţiile UE în procesul decizional, precum şi în procesul de reflecţie asupra dezvoltării UE. În acest context, procesul de consultare a fost deschis tuturor reprezentanţilor societăţii civile.

Pe baza convingerii că, în unele domenii, se pot obţine rezultate mult mai bune la nivel european decât la nivel naţional, s-a ajuns la politici comune tuturor statelor membre. Existenţa acestora conferă unicitate Uniunii Europene pentru că demonstrează acceptarea cedării unei părţi a suveranităţii statelor membre către instituţiile europene.

Politicile UE reflectă direcţii coerente de dezvoltare concentrându-se pe diversitatea şi complexitatea domeniilor studiate: piaţa internă, politica agricolă comună, politica de coeziune şi dezvoltare regională, politica de mediu, politica socială şi de ocupare a forţei de muncă, justiţia şi afacerile interne, politica externă de securitate comună şi politica comercială externă de dezvoltare.

Politica Uniunii Europene în domeniul telecomunicaţiilor

Politica UE în domeniul telecomunicaţiilor vizează să dezvolte o societate bazată pe cunoaştere, care permite accesul la informaţii, intrarea în contact cu ceilalţi, căutarea de servicii şi produse şi accesul online la servicii guvernamentale, la servicii educaţionale şi de sănătate, realizându-se astfel, beneficii maxime pentru utilizatori.

Obiectivele noului cadru de reglementare sunt încurajarea concurenţei pe piaţa comunicaţiilor electronice prin eliminarea barierelor din calea acesteia, prin asigurarea condiţiilor juridice necesare pentru sprijinirea investiţiilor în reţea, prin dezvoltarea unui comportament nediscriminatoriu şi a deschiderii transparenţei operaţiunilor, prin ameliorarea funcţionării pieţei şi prin apărarea intereselor fundamentale ale utilizatorilor care nu pot fi garantate de forţele pieţei.

Politica în domeniul energiei

Energia s-a aflat în centrul construcţiei europene. La 9 mai 1950, Ministerul de Externe francez Robert Schuman a anunţat un plan, conceput de consilierul francez Jean Monet, un fost om de afaceri, care propunea punerea în comun a producţiei europene de cărbune şi oţel sub o autoritate comună.

Declaraţia Schuman a fost considerată un prim pas în direcţia unei Europe unite – Belgia, Republica Federală Germania, Italia, Luxemburg şi Olanda au acceptat propunerea franceză, iar cele şase ţări au semnat la Paris, pe 18 aprilie 1951, Tratatul de instituire a Comunităţii Europene a Cărbunelui şi Oţelului (CECO). A fost înfiinţată o Înaltă Autoritate căreia guvernele statelor membre i-au transferat o parte semnificativă a puterilor lor suverane în domeniul producţiei de cărbune şi oţel. CECO a avut un asemenea succes, încât comerţul cu cărbune şi oţel între cei şase a crescut cu 129% în primii cinci ani.

Încurajaţi de succesele CECO, statele au încercat să continue integrarea în domeniul militar şi politic. După respingerea Comunităţii Europene de Apărare de către Parlamentul francez, în 1954, liderii europeni au decis să continue unificarea Europei în direcţia economică. La reuniunea istorică de la Messina, în Italia, din iunie 1955, a fost lansat proiectul creării unei „pieţe comune”. Au fost negociate două tratate europene: Comunitatea Economică Europeană (CEE) cu obiectivul fuzionării pieţelor naţionale separate într-o „piaţă unică” care ar fi asigurat libera circulaţie a bunurilor, persoanelor, capitalurilor şi serviciilor, cu o gamă largă de politici economice comune, şi Comunitatea Europeană a Energiei Atomice (CEEA sau EURATOM), pentru sprijinirea utilizării energiei nucleare în scopuri paşnice.

Măsurile generale de politică în domeniul energiei au fost adoptate în temeiul articolelor din Tratatul CE referitoare la piaţa internă (Art. 94 şi 95) şi în temeiul Art. 100 (dificultăţi de aprovizionare). Măsuri legate de politica în domeniul energiei au fost adoptate şi în baza titlului „Mediul” (Titlul XIX, Art. 175 alin. (2)). În plus, tratatul CE menţionează reţelele transeuropene, care includ şi infrastructura energetică (Titlul XV, Art. 154, 155 şi 156, în coroborare cu Art. 158).

Referitor la energia nucleară, tratatul CEEA, în special Art. 40-76, permit adoptarea unor măsuri în domeniul investiţiilor, societăţilor mixte şi aprovizionării. Art. 92-100 din Tratatul CEEA pot fi utilizate pentru adoptarea măsurilor referitoare la piaţa comună în domeniul energiei atomice.

Politica în domeniul energiei trebuie să facă parte din obiectivele generale ale politice economice a UE, bazată pe integrarea pieţei. Intervenţia publică trebuie limitată la ceea ce este strict necesar pentru a salvgarda interesul public, dezvoltarea durabilă, protecţia consumatorului, coeziunea economică şi socială.

Politica în domeniul energiei trebuie să urmărească obiective care asigură competitivitatea, securitatea aprovizionării şi protecţia mediului înconjurător.

UE a stabilit obiective sectoriale reprezentând cadrul politicii sale în domeniul energiei: menţinerea ponderii de combustibil solid (cărbune) în consumul total de energie (în special prin creşterea competitivităţii capacităţilor de producţie); creşterea ponderii gazelor

naturale în bilanţul energetic; stabilirea unor condiţii de siguranţă maximă ca cerinţă preliminară pentru proiectarea, construcţia şi exploatarea centralelor nucleare; creşterea ponderii surselor de energie regenerabilă.

Politica comună a UE în domeniul energiei are două componente esenţiale: funcţionarea pieţei interne în domeniul energiei şi securitatea surselor de energie. O piaţă competitivă în domeniul energiei ajută la utilizarea eficientă a acesteia. În trecut, pieţele naţionale ale gazelor ale gazelor naturale şi energiei electrice erau „insule" separate în UE, aprovizionarea şi distribuţia fiind în mâinile unor monopoluri. În prezent, aceste pieţe au fost deschise concurenţei.

Uniunea Europeană este un actor-cheie pe piaţa energetică internaţională, fiind cel mai mare importator şi al doilea consumator de energie în lume. Energia este un factor economic şi geopolitic major. Uniunea Europeană depinde de importuri pentru jumătate din aprovizionarea sa cu energie, iar această dependenţă ar putea urca până la 70% în 2030. pentru gazul natural, dependenţa ar putea ajunge la 70%, pentru petrol la 90%, iar pentru cărbune chiar la 100%. Cel mai probabil, extinderea va consolida aceste tendinţe, în ciuda faptului că anumite noi state membre sunt producători de energie primară. Măsurile din sectorul energetic trebuie să urmărească un flux de energie mai stabil, sprijinind în final eforturile Uniunii de asigurare a păcii, stabilităţii, securităţii şi prosperităţii.

Obiectivele politicii UE în domeniul energiei sunt înlocuirea ţiţeiului cu alte forme de energie, încurajând concomitent prospectarea şi exploatarea pe plan intern a hidrocarburilor. Securitatea aprovizionării trebuie încurajată prin diversificarea surselor şi prin norme UE privind rezervele obligatorii: statele membre trebuie să păstreze stocuri de 90 de zile pentru principalele produse petroliere, în baza cifrelor din anul anterior.

Energiei nucleare i se acordă un rol important în obiectivele politicii europene în domeniul energiei. Abandonarea energiei nucleare este în cel mai bun caz o perspectivă pe termen mediu. Trebuie depuse eforturi pentru ameliorarea standardelor de siguranţă ale centralelor nucleare. Nu există dispoziţii europene clare pentru depozitarea şi transportul combustibililor nucleari sau a deşeurilor nucleare şi persistă dificultăţi în stabilirea unor standarde de bază pentru protecţia împotriva radiaţiilor. Nu există un sistem adecvat european de informare şi monitorizare în cazul unor defecţiuni la centralele atomice şi nu s-au convenit proceduri de urgenţă în cazul unui dezastru.

În Cartea Verde privind securitatea energetică, energia nucleară a fost clasificată (împreună cu cărbunele, petrolul şi sursele de energie regenerabilă) ca o opţiune strategică mai puţin perfectă".

Promovarea energiei regenerabile este unul din principalele obiective ale politicii UE în domeniul energiei. Obiectivul este de a dubla ponderea surselor regenerabile în consumul total de energie şi creşterea surselor de energie regenerabilă pentru piaţa energetică internă la 22,1% din energia totală produsă[5].

Punerea în aplicare a *acquis*-ului de către ţările membre necesită o legislaţie adecvată şi instituţii funcţionale. Aceasta include înfiinţarea şi funcţionarea unor organisme de reglementare cerute în directivele privind energia electrică şi gazele naturale, precum şi a unei autorităţi de siguranţă nucleară.

Politica de mediu a Uniunii Europene

UE reprezintă cel mai dezvoltat sistem internaţional de formulare a politicile de mediu. O entitate instituţională cuprinzătoare cu norme de mediu obligatorii şi aplicabile.

Importanţa acordată în prezent politicii de mediu este legată de locul statelor membre şi al Uniunii în procesele globale de producţie şi consum. Politica de mediu nu se desfăşoară la periferia societăţii moderne, ci treptat aceasta s-a deplasat către centrul a ceea ce ne defineşte ca societate: sistemul său de producţie şi consum şi externalităţile pe care le creează.

Cadrul legislativ al UE arată consolidarea priorităţilor de mediu „o dezvoltare echilibrată şi durabilă"[6]. Aceasta ar trebui să ducă la un nivel ridicat de protecţie, prevenţie şi precauţie, la politici bazate pe sursă, prin care plătesc poluatorii şi la o integrare puternică a considerentelor de mediu în toate celelalte politici ale UE.

În conformitate cu tendinţele internaţionale, ultimele programe de acţiune au pus accentul pe dezvoltarea durabilă, nu numai pe obiective înguste de mediu. Acest ultim aspect subliniază şi faptul că politicile UE au devenit parte a globalizării chestiunilor şi normelor de mediu. UE şi-a asumat într-o anumită măsură conducerea globală în chestiuni precum biodiversitatea, deşertificarea, protecţia pădurilor şi, nu în ultimul rând, încălzirea globală.

În ceea ce priveşte rezultatul efectiv al politicilor de mediu ale UE, unele probleme s-au ameliorat. Printre acestea se numără calitatea apelor de suprafaţă, calitatea aerului în ceea ce priveşte anumite substanţe (ploile acide, de exemplu), desemnarea treptată a zonelor de protecţie a faunei şi naturi etc. Unele domenii au cunoscut o deteriorare, rămânând provocări uriaşe, chiar dacă UE a acordat atenţie substanţială a acestora. Printre acestea se numără declinul biodiversităţii, încălzirea globală, deteriorarea faunei piscicole şi problemele de poluare a aerului legate de un trafic din ce în ce mai puternic.

Politica socială

Construcţia legislativă începe cu Tratatul de la Roma (1957). Sunt adoptate următoarele dispoziţii: libera circulaţie a lucrătorilor, dispoziţiile privind remunerarea egală pentru femei şi bărbaţi. Prin Actul Unic European (AUE) din 1986, în domeniul politicii sociale au fost adoptate importante reglementări legislative

pentru: armonizarea, în domeniul sănătăţii şi securităţii la locul de muncă.

De asemenea, UE a introdus votul prin majoritate calificată. Aceasta nu împiedică un stat membru să păstreze sau să introducă măsuri stricte de protejare a condiţiilor de lucru, compatibile cu tratatul, proceduri decizionale corporatiste, crearea unui proces de negociere între patronat şi sindicate la nivel european prin dialog social.

În 1989, a fost adoptată Carta drepturilor sociale fundamentale ale lucrătorilor, în urma propunerii Comisiei Europene şi a acordului dintre şefii de stat şi guvern ai statelor membre ale CE, din acea perioadă, cu excepţia Marii Britanii. Acest acord cuprindea un program de acţiune pentru punerea în aplicare a Cartei sociale, măsuri cu referire indirectă la piaţa internă: standarde de muncă pentru lucrătorii tineri şi femeile însărcinate, norme instituind contracte de muncă scrise pentru toţi angajaţii, referitoare la timpul de lucru.

Tratatul de la Maastricht, din 1992, a realizat o etapă importantă în domeniul politicii sociale, prin adoptarea Protocolului privind politica socială.

În anul 2000, Consiliul European a adoptat Strategia Lisabona (2000), în conţinutul căreia, trei elemente sunt centrale: reforma economică, ocuparea forţei de muncă şi coeziunea socială.

Strategia Lisabona propune două direcţii: tranziţia către o „*economie bazată pe cunoaştere*” în jurul unor subiecte precum societatea informaţională, spaţiul european de cercetare şi inovare, sprijin pentru crearea şi dezvoltarea firmelor (în special a întreprinderilor mici şi mijlocii – IMM), adâncirea reformelor economice pentru realizarea pieţei interne, dezvoltarea unor pieţe financiare eficiente şi coordonarea politicilor macroeconomice; „*modelul social european*” împărţit în patru secţiuni: educaţia şi formarea permanentă, locuri de muncă suficiente şi mai bune, o politică activă de ocupare a forţei de muncă, modernizarea protecţiei sociale şi sprijinirea integrării sociale.Agenda Politicii Sociale (APS) pentru 2008-2010 prezintă următoarele două obiective: oferirea de locuri de muncă cu şanse egale pentru toţi şi asigurarea accesului tuturor membrilor societăţii la beneficiile creşterii economice şi a ocupării forţei de muncă în cadrul UE.

Uniunea Europeană se va concentra pe modernizarea pieţelor forţei de muncă şi a sistemelor de protecţie socială. Protejându-i pe cei mai vulnerabili membrii ai societăţii, APS pentru 2008-2010 vizează, totodată, să-i ajute pe oameni să profite de oportunităţile create de concurenţa internaţională, progresele tehnologice şi tiparele demografice în schimbare.

[5] Directiva 2001/77.privind promovarea energiei electrice produse din surse regenerabile de energie pe piaţa internă de energie electrică.
[6] Art. 2, Tratatul Uniunii Europene.

Politica de securitate şi apărare a Uniunii Europene

Destul de frecvent, în dezbaterile contemporane sunt abordate aspecte privind modul în care apar şi acţionează actori - statali şi nonstatali - de relaţii internaţionale, care este statutul acestora, cât de coerent şi cât de racordată la realitatea politică internaţională este acţiunea lor, care este consecinţa şi care este rolul marilor centre de putere, între care Uniunea Europeană se doreşte un veritabil actor de relaţii internaţionale, prin modul în care economia şi comerţul determină bazele acţiunilor desfăşurate de către aceasta.

Rolul şi importanţa Uniunii Europene cresc tot mai evident în mediul diplomatic internaţional, având în vedere implicarea sa în gestionarea marilor probleme ale lumii contemporane care o privesc în mod direct, cum ar fi realizarea unui climat de securitate şi stabilitate, lupta împotriva terorismului internaţional, „*stabilizarea vecinătăţii apropiate*”, relaţiile Nord - Sud, relaţiile cu riveranii Mării Mediterane şi cu ţările din centrul şi estul continentului (care au început deja sa facă parte din Uniune) şi în fine, „uneori controversata” relaţionare la politica externă şi de securitate comună, precum şi politica generală de apărare europeană[7].

Ameninţările şi vulnerabilităţile la adresa tuturor statelor europene, indiferent dacă sunt mari, mijlocii sau mici, doar identificate, nu şi detaliate de către Înaltul Reprezentant al UE pentru Politică Externă şi de Securitate Comună se consideră că derivă din evoluţiile politice, economice, demografice, ecologice, ştiinţifice şi tehnologice şi nu sunt neapărat exploatate împotriva unui actor statal sau nonstatal anume.

Astfel, în Strategie sunt identificate drept vulnerabilităţi: încălzirea globală şi dependenţa energetică a Europei, dar şi elemente care pot fi mai degrabă clasificate drept riscuri şi pericole, precum sărăcia, foametea sau eşecul creşterii economice. Ameninţările sunt prezentate mult mai clar: terorismul internaţional, proliferarea armele de distrugere în masă, conflictele regionale, statele eşuate, precum şi atitudinea ostilă faţă de expatriaţii europeni, agresiunile împotriva principalelor linii de comunicaţii, atacurile împotriva forţelor europene de menţinere sau reconstrucţie a păcii etc.[8]

Strategia de Securitate Europeană defineşte clar şi principalele obiective: lupta împotriva terorismului, a proliferării armelor de distrugere în masă, a crimei organizate, conflictelor violente şi instabilităţilor din vecinătatea Uniunii; combaterea sărăciei extreme, a foametei şi bolilor endemice; crearea unui „*cerc de bună guvernare*” în perimetrul Mediteranei şi al fron-

tierelor estice[9]. De asemenea, în ceea ce priveşte cooperarea internaţională a organizaţiei sunt prevăzute ca puncte importante ale agendei parteneriatelor: consolidarea relaţiei transatlantice, consolidarea relaţiilor cu Rusia şi parteneriate strategice cu Japonia, China, Canada şi India.

Conform Tratatului UE, Consiliul European defineşte principiile şi direcţiile generale de acţiune în domeniul politicii externe şi de securitate, incluzând aspectele referitoare la dimensiunea de apărare, iar Consiliul UE adoptă deciziile necesare implementării acestora. Instrumentele juridice de care dispune Consiliul sunt strategiile comune, acţiunile comune şi poziţiile comune. Consiliul UE recomandă şefilor de stat şi de guvern strategiile comune, pe care le implementează ulterior, în special prin adoptarea de acţiuni şi poziţii comune (TUE, Art. 13).

Statele incluse în Politica Europeană de Vecinătate (PEV) sunt acelea care se situează la graniţa estică şi sudică a UE şi pentru care nu există perspectiva apropriată a aderării. Astfel în cadrul PEV sunt dezvoltate parteneriate speciale cu următoarele state: Rusia, Ucraina, Belarus, Moldova, Georgia, Armenia, Azerbaidjan, Algeria, Egipt, Israel, Iordania, Liban, Libia, Maroc, Siria, Tunisia şi Autoritatea Palestiniană[10]. În zona mediteraneană soluţionarea conflictului arabo-israelian constituie o prioritate strategică pentru Europa.

PEV implică o relaţie privilegiată între Uniune şi vecinii acesteia, care are la baza respectarea valorilor UE, şi anume respectul pentru drepturile omului, al minorităţilor, supremaţia legii, o bună guvernare, promovarea unei bune relaţii cu vecinii, respectarea principiilor economiei de piaţa şi a dezvoltării susţinute. Obiectivul principal al PEV este de a asigura securitatea în vecinătatea UE, prin crearea în jurul său a unui „arc de prieteni".

Politica europeană de vecinătate reprezintă un instrument de politică externă al UE, care reglementează cooperarea dintre aceasta şi vecinii săi. PEV reprezintă unul dintre obiectivele principale ale Strategiei Europene de Securitate.

Agresiunea Federaţiei Ruse împotriva Georgiei, din august 2008, a înclinat balanţa în interiorul UE în favoarea statelor care se pronunţau, din ce în ce mai insistent, pentru reevaluarea relaţiilor cu Moscova şi, în acelaşi timp, pentru o mai mare implicare a UE în regiunea Europei de Est a PEV[11].

În consecinţă, începând cu Summit-ul Extraordinar al UE din 1 septembrie 2008, dedicat în întregime războiului ruso-georgian şi posibilelor sale implicaţii geopolitice, statele membre ale UE au luat, prin consens, o serie de decizii ce denotă determinarea UE de a aprofunda cooperarea sa cu statele ex-sovietice din Europa de Est – Ucraina, Moldova, Georgia, Azerbaidjan, Armenia şi chiar Belarus.

Astfel, în timp ce Şefii de Stat şi de Guvern ai UE au decis, la Summit-ul lor din 1 septembrie, să suspende pentru o anumită perioadă demararea negocierilor cu Rusia asupra noului Acord de Parteneriat şi Cooperare, ei ne anunţă că este extrem de important ca UE să susţină cooperarea regională şi să accelereze dezvoltarea relaţiilor cu vecinii săi din Est, în particular, prin intermediul PEV, precum şi a iniţiativelor UE „Sinergia la Marea Neagră" şi „Parteneriatul Estic", propus de Suedia şi Polonia, în mai 2008, pentru a ajuta statele PEV din Europa de Est să accelereze apropierea lor de UE, în funcţie de obiectivele urmărite de ele.

O altă evoluţie a Uniunii Europene se referă la crearea Parteneriatului Estic[12], ce va reprezenta un forum multinaţional, alcătuit din cele 27 state membre ale UE şi Ucraina, Moldova, Georgia, Armenia şi Azerbaidjan (potenţial Belarus)[13]. Obiectivele acestui forum vor viza domeniile migraţiei, facilitării şi ulterior liberalizării regimului de vize, zona de comerţ liber pentru servicii şi produse agricole, precum şi stabilirea unor parteneriate strategice între blocul european şi cele cinci state est-europene. De asemenea, accentul se va pune pe desfăşurarea unor proiecte bilaterale[14] privind schimburile de studenţi sau protecţia mediului înconjurător. Cu toate acestea, Parteneriatul exclude posibilitatea unei aderări ulterioare la UE. Parteneriatul Estic va institui un nou cadru multilateral de cooperare între UE şi statele PEV din Europa de Est.

În viziunea Comisiei Europene, noul cadru multilateral ar urma să sprijine evoluţia relaţiilor bilaterale ale UE cu vecinii săi din Est, care vor continua să fie guvernate de principiul diferenţierii, ceea ce înseamnă că ritmul şi profunzimea dezvoltării lor va depinde de nivelul ambiţiilor şi capacităţile fiecărui stat în parte. Totodată, noul cadru multilateral va fi mai mult decât un for de dialog, el va avea menirea să faciliteze elaborarea şi realizarea unor poziţii şi acţiuni concertate pentru a face faţă în mod solidar unor provocări comune. De fapt, noul instrument multilateral va imprima substanţă concretă asocierii politice ce se va stabili între statele din Europa de Est şi UE în baza Acordurilor de Asociere.

Ultimul Comunicat referitor la Consiliul European de primăvară al Uniunii Europene se referă la problema economică care afectează lumea întreagă, şi implicit statele membre ale organizaţie fapt pentru care, în acest document sunt creionate linii directoare pentru „*conducerea recuperării Europei*"[15]: reconstruirea încrederii şi împrumutului; pieţe financiare şi de încredere pentru viitor acestea urmând a fi asigurate prin 5 măsuri-cheie stabilite într-un program nou şi ambiţios de reformă – furnizarea unui cadru UE supravegheat astfel încât eventualele riscuri să fie detectate din timp; umplerea golurilor de legislaţiei existente în statele membre, bazate pe o abordare tip „siguranţa mai întâi"; asigurarea investitorilor şi

consumatorilor că pot avea încredere în modalităţile de păstrare şi administrare a resurselor lor financiare de către bănci; îmbunătăţirea managementului riscurilor în firmele financiare şi înăsprirea sancţiunilor la încălcarea prevederilor legale din domeniu financiar-bancar.

Uniunea Europeană nu mai este ameninţată, în prezent, de conflicte de tip clasic, în schimb se confruntă din ce în ce mai frecvent cu o serie de ameninţări asimetrice, greu predictibile şi mult mai greu de contracarat. Trei dintre aceste tipuri de ameninţări se impune a fi marcate în mod special:

- *Terorismul internaţional,* care reprezintă o ameninţare strategică. Acest nou tip de terorism este legat de mişcări religioase fundamentaliste care au cauze deosebit de complexe. Dincolo de riscurile imediate, terorismul ameninţă deschiderea şi toleranţa specifice societăţilor democratice. Noul tip de terorism diferă de cel din deceniile precedente deoarece pare a fi interesat de utilizarea violenţei nelimitate şi de producerea de pierderi masive. Pentru acest tip de terorism, exemplificat de reţeaua Al-Qaeda, Europa este atât o ţintă, cât şi o bază de lansare a atacurilor.

- *Proliferarea armelor de distrugere în masă* reprezintă o altă importantă ameninţare la adresa păcii şi securităţii ţărilor şi popoarelor din UE. În prezent, are loc o diseminare periculoasă a armelor de distrugere în masă, mai ales în zona Orientului Mijlociu. Prin intermediul acestor arme un grup terorist de mici dimensiuni poate provoca pierderi care anterior nu puteau fi cauzate decât de armate ale unor state naţionale.

- *Existenţa unor structuri statale slabe* (*failed states*) şi *amplificarea crimei organizate.* În unele state sau regiuni precum Somalia, Liberia, Afganistan, Bosnia şi Herţegovina, Serbia şi Muntenegru, Kosovo etc., dezorganizarea instituţională, corupţia la nivel înalt, conflictele civile şi accesul la arme au determinat întărirea poziţiilor crimei organizate. Aceste situaţii sunt ameninţări la adresa securităţii, prin sprijinirea traficului de droguri, a celui de fiinţe umane şi a terorismului[16].

Aceste tipuri de ameninţări la adresa securităţii Europei sunt localizate şi în Balcanii Occidentali, Europa Răsăriteană şi Asia Centrală.

În acest context, devine tot mai evident faptul că interesele şi obiectivele de securitate ale statelor pot fi realizate doar prin cooperare internaţională efectivă şi eficientă. Europa poate aduce atât direct, cât şi indirect, un plus de stabilitate, deoarece riscurile apariţiei unei confruntări militare tradiţionale pe continentul european s-au diminuat semnificativ. Interesele şi obiectivele de securitate actuale ale statelor europene favorizează cooperarea şi solidaritatea. Mediul de securitate internaţional este influenţat pozitiv de procesele de integrare europeană şi euroatlantică. Având în vedere aceste aspecte, Uniunea Europeană îşi propune contracararea noilor tipuri de ameninţări la adresa securităţii *prin trei obiective strategice:*

- *Asigurarea stabilităţii şi bunei guvernări în vecinătatea imediată.* Calitatea societăţii internaţionale depinde de calitatea guvernelor ce o compun. Cea mai bună apărare pentru securitatea europeană este dată de existenţa unei lumi formate din state democratice bine conduse. Asta presupune o bună guvernare, combaterea corupţiei şi a abuzului de putere, şi protejarea drepturilor omului.

- *Crearea unei ordini internaţionale bazate pe un multilateralism eficace,* prin dezvoltarea unei societăţi internaţionale puternice, caracterizate de existenţa unor instituţii internaţionale eficiente, precum şi de existenţa unei ordini internaţionale bazate pe respectarea legilor;

- *Pregătirea unui răspuns la ameninţările de tip nou.* Acest răspuns include pachetul de măsuri anti-teroriste adoptat după 11 septembrie 2001, sprijinirea măsurilor de neproliferarea a armelor de distrugere în masă şi asistarea statelor cu structuri slabe sau instabile.

Politica Europeană de Securitate şi Apărare nu reprezintă un proces de militarizare a construcţiei europene. Principalul său obiectiv, chiar de la început, l-a constituit promovarea Uniunii ca actor politic global, capabil să mobilizeze toate resursele la dispoziţie – economice, comerciale, politice, diplomatice si militare – pentru a acţiona coerent şi eficient în arena internaţională[17].

Pentru ca politica de securitate şi apărare a Uniunii Europene să devină mai eficace este necesar ca Uniunea Europeană să devină mai activă în urmărirea obiectivelor sale prin mijloace civile sau militare, mai coerentă prin unirea eforturilor şi prin asigurarea unităţii de comandă în caz de criză, mai capabilă prin alocarea unor resurse mai mari, evitarea paralelismelor decizionale, coordonarea mai bună a resurselor existente.

---

[7] Charlotte BRETHERTON and John VOGLER, **The European Union as a Global Actor,** Routledge, London and New York, 1999, p 200.

[8]Dr. Alexandra SARCINSCHI, **Vulnerabilitate, risc, ameninţare. Securitatea ca reprezentare psihosocială**, Editura Militară, Bucureşti, p. 90.

[9] **A Secure Europe in a Better World. European Security Strategy**, Brussels, 12 December 2003.

[10] *Politica europeană de vecinătate* http://www.undp.md/ border/ Pol_vecin_ue.html -, accesat la data de 04.12.2010, ora 21.45.

[11]http://www.ape.md/libview.php?l=ro&id=335&idc=152, Victor CHIRILĂ, APE, accesat la data de 01.11.2010, ora 21.30.

[12]http://ec.europa.eu/external_relations/eastern/docs/com08_823_en.pdf - **European Commission, Communication from the Commission to the European Parliament and the Council on Eastern Partnership,** Brussels, 3 December 2008, COM(2008) 823/4 - Analizat din această perspectivă Parteneriatul Estic, în forma propusă de Comisia Europeană, anunţă o nouă extindere a limitelor politice şi, în acelaşi timp,

o consolidare şi adaptare a mecanismelor instituţionale ale PEV pe vectorul său estic

[13]http://euobserver.com/9/26194/?rk=1 - *Poland and Sweden to pitch 'Eastern Partnership'.*, accesat la data de 02.12.2010, ora 16.50.

[14] Vezi: http://ec.europa.eu/external_relations/eastern/docs/com08_823_en.pdf, **European Commission, Communication from the Commission to the European Parliament and the Council on Eastern Partnership,** Brussels, 3 December 2008, COM(2008) 823/4.

[15] **Communication for the Spring European Council,** vol. I, Brussels, 4.3.2009 (COM 2009), final.

[16] L. MUREŞAN et all, **Politica europeană de securitate şi apărare – elemente de influenţare a acţiunilor României în domeniul politicii de securitate şi apărare**, Bucureşti 2004, pp. 64-72.

[17] Colonel Dumitru MATEI, *Strategia de Securitate Europeana "Solana"- răspunsul UE la noile riscuri si provocări din mediul internaţional*, în **Gândirea Militară Românească** nr. 2/2005, p 34.

PROPUNERI:

- ✓ **Ca răspuns la noile ameninţări, statele Europei, în primul rând cele cu potenţial economic şi militar semnificativ, trebuie să aibă în vedere noile principii de organizare a securităţii regionale şi globale bazate pe democraţie, guvernare eficientă şi respectarea legilor.**
- ✓ **Folosirea tuturor instrumentelor internaţionale pentru promovarea intereselor şi valorilor europene comune în spaţiul global.**
- ✓ **În realizarea obiectivelor sale de securitate şi apărare, Uniunea Europeană nu va putea face abstracţie de necesitatea menţinerii unor relaţii privilegiate cu SUA, dar va trebui să îşi dezvolte colaborarea şi cu alţi actori importanţi de pe scena mondială, cum ar fi: Rusia, Japonia, China, Canada şi India, fără ca vreuna din aceste colaborări să aibă un caracter de exclusivitate.**

COLOCVIU STRATEGIC este o publicaţie a Centrului de Studii Strategice de Apărare şi Securitate ce include rezumate ale temelor de cercetare ştiinţifică, conferinţelor, simpozioanelor, seminariilor, meselor rotunde, opinii şi puncte de vedere ale unor personalităţi de marcă din armată şi societate, din ţară şi străinătate, implicate în cercetarea ştiinţifică din domeniul securităţii.

Publicaţie realizată cu sprijinul Editurii şi Tipografiei Universităţii Naţionale de Apărare „Carol I”
Tehnoredactare computerizată: Mirela ATANASIU
Supliment al revistei *IMPACT STRATEGIC*
ISSN: 1582-6511; B: 0162/35/2011

Centrul de Studii Strategice de Apărare şi Securitate
Şos. Panduri, nr. 68-72, Sector 5, Bucureşti
Telefon: 021.319.56.04, Fax 021.319.55.93
e-mail: cssas@unap.ro
http//:cssas.unap.ro